

ศิลปกรรมของกัญญา เจริญศุภกุล : พลังแห่งเบื้องหลังพิบิว

เจตนา นาควัชระ (สุจิตร์นิทรศการเดี่ยว “ภาพพิมพ์หิน-จิตรกรรมหมึกดำของกัญญา” 2529 หน้า 2-3)

ผู้ที่ได้มีโอกาสติดตามงานของกัญญา เจริญศุภกุล คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่างานของเธอไม่เคยหยุดนิ่ง ไม่หยุดนิ่งทั้งในแง่ของพลังที่แสดงออกมากในงานแต่ละชิ้น และไม่หยุดนิ่งในแง่ของแนวทางใหม่ที่ศิลปินสามารถสื่อออกมาให้ปรากฏอยู่เสมอ งานพิมพ์หินในช่วงที่เธอไปศึกษาต่อที่ชิคาโกดึงดูดความสนใจด้วยแรงปะทุที่สื่อลักษณะของการแบ่งบานที่ผู้ชมอาจจะยังมองไม่เห็นว่าเป็นระบบ งานสื่อประสมในช่วงต่อมามีลักษณะท้าทายในรูปของการทดลองทดลองทั้งวิธีการสื่อ และวัสดุตัวสื่อ จนในบางครั้งในฐานะผู้ชมเราอาจที่อดตั้งคำถามไม่ได้ว่า กัญญากำลังเดินไปสู่สภาวะที่ตัวสื่อกำลังจะเป็นตัวสารใช้หรือไม่ งานชุดปัจจุบันอาจให้คำตอบบางประการที่ติดค้างอยู่ในใจเรามาานพอสมควร แต่ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความฉงนสนเท่ห์ในแง่มุมมองใหม่ให้แก่เราต่อไป

เสน่ห์ของศิลปกรรมของกัญญาอยู่ที่ความไม่แน่ใจที่เกิดขึ้นกับผู้ชมว่าส่วนใดของงานสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจ และส่วนใดเป็นลักษณะที่เทียบได้กับการ “ค้น” ในศิลปะการแสดง เราคงจะต้องยอมรับเสียแต่เริ่มแรกว่า งานของเธอดูไม่ง่าย แต่ก็ดูไม่เบื่อเพราะเป็นงานที่ชวนให้คิดตามไปได้ในหลายทิศทาง บางครั้งเธอก็มีลูกเล่นที่ชวนให้พิศวง เช่นการเขียนตัวหนังสือกลับหน้าเป็นหลังใน Statement, Jan'86 No.2 ซึ่งเราอาจตีความได้ว่าเป็นไปโดยจงใจ แต่เส้นพู่กันในบางรูปลักษณะ หรือสีดำที่กระจายออกไปในแบบแปลกๆ ในภาพพิมพ์หินบางชิ้น ดูจะบ่งบอกว่า เธอกำลังนำเอาหลักแห่งความบังเอิญในศิลปะมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม ปัญหาโลกแตกที่เกี่ยวกับศิลปะมีความจงใจดี ความบังเอิญก็ดี เป็นหลักประกันคุณภาพของงานได้อย่างไรหรือไม่ งานชุดปัจจุบันของกัญญาเป็นแบบฝึกหัดที่ดียิ่งสำหรับผู้รักศิลปะในส่วนที่เกี่ยวกับการกระตุ้นให้เกิดวิจารณ์ที่ศนะ

สิ่งที่เห็นได้ชัดแจ้งอย่างหนึ่งในงานของกัญญา เจริญศุภกุล คือแนวทางแห่งการหลีกหนี ซึ่งในที่นี้ได้แก่การหลีกหนีจากสีสันโดยขอผูกตัวเข้ากับเพียงขาว-ดำ งานของเธอไปได้เรียบ ไปได้ลึก แต่ก็ไปได้แรง ในแง่มุมมองหนึ่งงานของเธอมีเสน่ห์ที่ดึงดูดเราให้เกิดความคิดและจินตนาการด้วยการหลีกหนีการเลียนแบบจากธรรมชาติและชีวิตจริงอย่างตายตัว แต่เราจะด่วนสรุปว่าเธอปฏิเสธโลกแห่งรูปธรรมจนหมดสิ้นคงจะไม่ได้ งานบางชิ้นยังผูกพันกับรูปแบบในชีวิตจริงอยู่เช่นในงานชื่อ Statement 1 ซึ่งดูอย่างไรก็ยังเห็นสัตว์บนยอดหินอยู่ดี แต่เราก็คงจะไม่ต้องไปถามศิลปินว่าภาพที่วาดนี้เกิดขึ้นโดยจงใจหรือโดยบังเอิญ เพราะศิลปินอาจจะตอบว่า “ก็เช่นเดียวกับกระต่ายในดวงจันทร์นั่นแหละ” งานของกัญญาดูแล้วสนุกด้วยสิ่งเหล่านี้

ในเรื่องของความเคลื่อนไหวที่อยู่ในตัวงานนั้น งานที่เขียนด้วยหมึกจีนชวนให้ผู้ชมใช้จินตนาการคล้อยตามไปราวกับว่าผู้ดูถูกดึงดูดให้เดินตามเส้นของแปรงสอดตัวเข้าไปในงานดังต้องมนตร์ขลังของผีแปรง เราสนุกกับงานเหล่านี้มากเสียจนในบางครั้งเราแปรสภาพตัวเองจากผู้ที่กำลังดูงานที่เสร็จบริบูรณ์แล้ว ไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ที่กำลังดำเนินอยู่ เรากลายเป็นตัวพู่กันที่หลงเสน่ห์ของแผ่นกระดาษ

ชาวเสียดนออกที่จะเข้าไปสัมผัสสัมผัสได้ บางครั้งเราเกิดความรู้สึกราวกับว่าเราเป็นเครื่องมือให้แก่ศิลปิน ปะทะกับพื้นขาวที่ราบเรียบ ณ จุดใดจุดหนึ่ง ยกตัวขึ้น ณ อีกจุดหนึ่ง ออกแรงหนักหรือเบาตามที่ศิลปินจะจงเราไปที่กล่าวมานี้มิใช่เป็นการอาจหาญเข้าไปพรวนนาเทคนิคหรือกระบวนการสร้างสรรค์แทนตัวศิลปิน แต่เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่เปี่ยมด้วยความทศวรรษ ณ จุดหนึ่งที่ศิลปิน ตัวงาน และผู้รับ ได้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปแล้ว

ในเมื่องานของกัญญาได้มุ่งสร้างภาพมาที่เหมือนต้นแบบในชีวิตจริง งานนี้จึงมีภาวะอิสระสูงพอที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยคุณค่าในตัวของมันเอง มิโนทัศน์ที่เกี่ยวกับต้นแบบเป็นสิ่งที่ยากยิ่งแก่การอธิบายในกรอบของศิลปะยุคใหม่ ในกรณีของกัญญานั้น งานศิลปะของเธอมิได้ปฏิเสธบทบาทอันสำคัญของตัววัสดุที่นำมาใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ ในทางตรงกันข้ามศิลปกรรมนี้ผูกตัวไว้กับวัตถุ และนำเอาศักยภาพของวัสดุมาใช้ให้เป็นประโยชน์ งานพิมพ์หินของกัญญาชวนให้เราคิดเสียด้วยซ้ำไปว่าแบบแผนและรูปร่างที่เกิดขึ้นในบางลักษณะจะเกิดขึ้นได้ก็แต่เฉพาะบนแม่พิมพ์หิน ถึงกระนั้นก็ตาม เธอก็ยังสำนึกอยู่ดีว่า ศิลปินยังทำหน้าที่เป็นผู้กำกับกับการสร้างสรรค์อยู่อย่างสมบูรณ์ เธอยังเป็นผู้ครอบครองโลกของวัตถุอยู่ แต่เธอเป็นผู้ปกครองที่ให้อิสรภาพแก่วัตถุไม่น้อยเลย และบางครั้งวัตถุเหล่านั้นก็ใช้ความเป็นอิสระที่ได้รับมาในการสร้างสายสัมพันธ์กับโลกแห่งความเป็นจริงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง Statement, May 2, '86 เป็นภาพพิมพ์หินที่ปฏิเสธที่จะยอมรับสภาพแห่งนามธรรมอันสมบูรณ์ พื้นผิวที่ขรุขระชวนให้คิดถึงผิวของดวงจันทร์ที่มองด้วยกล้องดูดาว หรือในบางส่วนคล้ายหนังช้างหรือหนังคนแก่ที่เหยี่ยวน ศิลปินต้องการให้เป็นเช่นนั้น หรือวัสดุกับน้ำยาเคมีผสมคบกันสร้างภาพเช่นนี้ขึ้นมากันแน่

เป็นอันว่างานของกัญญา เจริญศุภกุล ผูกพันกับชีวิตจริงก็แต่โดยบังเอิญกระนั้นหรือ ความบังเอิญในเชิงรูปธรรมคงจะมีไประเด็นหลักที่จะนำเราไปสู่ความชื่นชมที่แท้จริงต่อศิลปกรรมชุดนี้ได้ ภาพเหล่านี้มิได้มีคุณค่าแต่ในเชิงที่เป็นภาพที่เราสัมผัสได้ด้วยตา ภาพเหล่านี้มีพลังอันมหาศาลที่แฝงอยู่ ซึ่งสามารถที่จะกระตุ้นให้เราเกิดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกได้ เราคงจะหาสูตรสำเร็จที่จะนำมาอธิบายความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้ได้ไม่ถนัดนัก เพราะมันเป็นอัตวิสัยที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าเราเปิดใจออกรับศิลปกรรมเหล่านี้โดยปราศจากอคติ เราก็คงจะได้รับสารที่ลุ่มลึกและทรงพลังที่สื่อผ่านรูปแบบที่ค่อนข้างจะชวนพิศวง ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นว่า งานของกัญญาสื่อสารกับผู้ชมได้โดยตรง ด้วยจิตตต่อจิต โดยไม่ต้องพึ่งศิลปวิจารณ์ในแบบที่เป็นอรรถาธิบายเชิงเหตุผล ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าผู้ชมจะต้องให้ออกาสและเวลาแก่ตนเองในการปรับ “เครื่องรับ” ของตนให้ตรงกับ “คลื่นความถี่” ที่ศิลปินส่งมา.

ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ

คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

มกราคม 2530